CORELAȚIA DINTRE EDUCAȚIA TRADIȚIONALĂ ȘI CEA EXTRAȘCOLARĂ PENTRU ELEVII CU CES DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL DE MASĂ

Mihaela TOMA,
drd.,Universitatea de Stat din Moldova
ORCID ID: 0000-0002-9912-6089

Rezumat: *În evoluția și dezvoltarea unui elev cu cerințe educaționale speciale un rol deosebit de important îl ocupă educația, încă din perioada timpurie, pe tot parcursul vieții până la vârsta maturității și a îndeplinirii statutului de tânăr sau adult. În demersul educațional al elevilor cu nevoi speciale, personalul din școală, dar și alți actori din mediul extrașcolar implicați în procesul de incluziune al elevilor cu cerințe educaționale speciale în învățământul de masă trebuie să aibă în vedere corelarea eficientă a educației de tip tradițional, în cadrul sălii de clasă, cât și modern, prin intermediul mijloacelor tehnologice inovatoare, precum și implicarea acestora în activități educative în mediul extrașcolar. Întrucât, în educația generală este inclusă ca parte integrantă și cea de tip extrașcolar, ce se axează pe organizarea și desfășurarea unor activități adaptate în funcție de tipul și de gradul de dizabilitate, ținând cont de durată, rezistență, nivelul de înțelegere a cerințelor propuse de cadrul didactic, nevoia de un adult în calitate de însoțitor și o supraveghere atentă din partea personalului organizator. Aceasta este benefică pentru formarea unor competențe ce țin de leadership, lucrul și colaborarea în echipă, dezvoltarea abilităților de comunicare, precum și conștientizarea importanței spiritului civic și protejarea mediului înconjurător.*

Cuvinte-cheie*: elevi cu CES, educație extrașcolară, incluziune.*

THE CORRELATION BETWEEN TRADITIONAL AND OUT-OF-SCHOOL EDUCATION FOR STUDENTS WITH SEN IN MASS EDUCATION

Summary: *In the evolution and development of a student with special educational needs, a particularly important role is occupied by education, from the early period, throughout life until the age of maturity and the fulfillment of the status of young or adult. In the educational approach of students with special needs, school staff, but also other actors from the extracurricular environment involved in the process of inclusion of students with special educational needs in mainstream education must consider the effective correlation of traditional education, within classroom, as well as modern, through innovative technological means, as well as their involvement in educational activities in the extracurricular environment. Since, in general education is included as an*

integral part the extracurricular type, which focuses on the organization and carrying out of activities adapted according to the type and degree of disability, taking into account the duration, resistance, level of understanding of the requirements proposed by teaching staff, the need for an adult as a companion and careful supervision by the organizing staff. This is beneficial for the formation of leadership skills, team work and collaboration, development of communication skills, as well as awareness of the importance of civic spirit and protecting the environment.

Keywords: *students with CES, extracurricular education, inclusion.*

În demersul educațional al elevilor cu nevoi speciale, personalul din școală, dar și alți actori din mediul extrașcolar implicați în procesul de incluziune al elevilor cu cerințe educaționale speciale în învățământul de masă trebuie să aibă în vedere corelarea eficientă a educației de tip tradițional, în cadrul sălii de clasă, cât și modern, prin intermediul mijloacelor tehnologice inovatoare, precum și implicarea acestora în activități educative în mediul extrașcolar.

Educația incluzivă vizează toți copiii, categoria particulară a celor cu cerințe educaționale speciale implică atitudini pozitive, individualizate, conform cărora tehnologiile utilizate în organizarea și desfășurarea propriu-zisă a procesului educațional se vor fundamenta pe următoarele abordări: învățarea interactivă; negocierea obiectivelor; demonstrația, aplicația și conexiunea inversă; evaluarea continuă ca răspuns al învățării; sprijin pentru elevi și profesori [3, p.42].

În instruirea și dezvoltarea copiilor cu cerințe educaționale speciale trebuie avute în vedere trei dimensiuni importante: pedagogică, psihologică și integrarea socială. Latura pedagogică se referă la identificarea provocărilor și problemelor cu care se confruntă elevii cu nevoi speciale în plan educațional, în vederea asigurării unei educații de calitate, în funcție de fiecare tip și grad de dizabilitate, prin observarea particularităților psiho-fizice specifice și în raport cu acestea vor fi adaptate și conținuturile învățării, metodele, strategiile, mijloacele didactice, procedee, sarcini și tehnici de lucru, formarea unui climat educațional optim pentru desfășurarea procesului de predare-învățare-evaluare, în vederea dobândirii unui minim de competențe pe care să le poată aplica ulterior în practică [3, p.43].

Din punct de vedere psihologic, elevii cu cerințe educaționale speciale reclamă identificarea caracteristicilor individuale, elementele ce alcătuiesc personalitatea umană, atitudinea și modalitatea de a reacționa în funcție de dizabilitate sau în limita permisă de aceasta, în relațiile cu colegii, cu personalul școlii, cu membrii familiei și cu alte persoane din comunitate, observarea tipului de comportament manifestat în diferite contexte, circumstanțe; descoperirea tulburărilor pe care le pot avea elevii cu cerințe educaționale speciale la nivel psihic; depistarea unor modalități prin care aceștia pot beneficia de ședințe de terapie, în vederea compensării problemelor sau recuperării stării de sănă-

tate, a afecțiunilor de la nivel psihic; crearea și asigurarea unui mediu sigur, pentru îmbunătățirea stării afective și păstrarea stabilității psihice și emoționale, pentru dezvoltarea lor pe toate planurile.

Sub aspect social, elevii cu nevoi speciale necesită integrarea lor la nivel biologic, psihologic, social, cultural, alături de celelalte persoane, în societatea contemporană, care se află în continuă schimbare, în plan social, familial și profesional. De asemenea, este necesară inițierea și organizarea unor evenimente, acțiuni, activități, campanii de informare, workshop-uri, webinarii, conferințe, mese rotunde, participarea la cursuri de formare, pentru a putea preveni sau stopa manifestarea de atitudini negative, a unor comportamente indezirabile, din partea altor persoane asupra elevilor cu cerințe speciale, care pot conduce la o inadaptare socială. Astfel, trebuie încurajată, promovată și susținută, atât prin documente legislative, cât și prin asigurarea celor mai bune servicii de securitate și asistență socială pentru această categorie de persoane vulnerabile; sensibilizarea, conștientizarea faptului că membrii comunității locale trebuie să fie responsabili și să se implice în sprijinirea și acceptarea persoanelor aflate în dificultate [2, p.72, 80].

În cadrul procesului instructiv-educativ al elevilor cu cerințe educaționale speciale, în domeniul psihopedagogiei speciale, este foarte benefică folosirea metodelor activ-participative, fiind selectate cele pentru asistența individualizată a copiilor cu nevoi speciale, necesită obligatoriu un caracter funcțional, să se axeze pe buna descoperire a caracteristicilor de dezvoltare ale copiilor cu dizabilități, să fie dirijate spre asigurarea progresului în era tehnologiilor informaționale, din ce în ce mai des se folosesc metodele educaționale moderne, prin accesarea diverselor procedee de punere în aplicare a tehnologiilor informaționale de comunicare (TIC).

Activitățile extrașcolare ocupă un loc foarte important în totalitatea influențelor educative. Participarea la acest model de activități extinde orizontul cultural al elevilor, întregind cu cunoștințe noi cuantumul de cunoștințe asimilate în cadrul orelor de curs.

De asemenea, desemnează o modalitate de formare a competențelor, favorizează educarea morală, estetică a elevilor, responsabilizându-le acțiunile și lărgindu-le orizontul cultural-artistic.

Activitățile extrașcolare constituie o metodă de formare a deprinderilor elevilor de a-și utiliza, în mod rațional, timpul liber, sunt oportune dovedirii spiritului de independență și inițiativei.

Activitățile extrașcolare desfășurarea unor activități educaționale în afara mediului școlar, care nu au loc în instituția de învățământ, cadrele didactice pot participa cu elevii clasei lor, în colaborare cu alți profesori din mai multe clase sau în parteneriat cu alte instituții de învățământ.

Activitățile extrașcolare sunt activitățile cu rol complementar orelor de educație tradițională. Acestea pot fi sub formă de excursii, drumeții, vizite la muzee, la diverse instituții publice, la alte unități de învățământ, vizionarea de spectacole de operă, muzică

clasică, de teatru, activități artistice, cluburi tematice, activități sportive, legate de protecția mediului etc.

Astfel, există o conexiune bazată pe cauzalitate între crearea stimei de sine la elevi și acceptarea necondiționată, în cadrul activităților educaționale, în timpul liber, ca atitudine arătată de către cadrele didactice sau de adulți, în vederea incluziunii școlare și viitoare socio-profesionale. Pentru elevii din învățământul primar, sursa esențială pentru formarea stimei de sine o reprezintă evaluările părinților, urmate de cele ale cadrelor didactice, dar și de ale celorlalți colegi din clasă; mesajele transmise din partea acestora sunt interiorizate de către elev, contribuind la dezvoltarea sentimentului de adecvare sau inadecvare, în calitate de persoană.

Elevii cu stima de sine pozitivă își asumă o serie de îndatoriri, se comportă independent, sunt mândri de realizările lor, realizează fără probleme sarcini noi, își exprimă atât emoțiile pozitive, cât și pe cele negative, oferă ajutor și sprijin celorlalți colegi etc.

Elevii cu o stimă de sine scăzută sunt nemulțumiți de felul lor de a fi, evită să realizeze sau să se implice în sarcini noi, se simt lipsiți de valoare, îi blamează pe ceilalți pentru nerealizările lor, nu pot tolera un nivel mediu de frustrare, sunt ușor influențabili, nu își asumă responsabilități, sunt nepăsători.

Exemple praxiologice din practica educațională ar fi cele desfășurate în cadrul parteneriatelor și proiectelor educaționale la nivel interșcolar, local, județean, interjudețean, regional, național și european, activitățile realizate au fost cu ocazia marcării unor evenimente importante la nivel internațional și național, spre exemplu pentru celebrarea zilei de 1 Decembrie, 24 Ianuarie, zilei de naștere a lui Mihai Eminescu, ziua internațională a mamei pe 8 martie, de ziua Europei, cu ocazia zilei pământului, ziua internațională de conștientizare a autismului, Împodobirea bradului de Crăciun.

În cadrul acestor activități au participat elevi din învățământul de masă împreună cu elevi cu cerințe educaționale speciale, pe parcursul cărora au legat relații de prietenie, elevii tipici, majoritatea dintre ei au dat dovadă de toleranță, au acceptat elevii cu cerințe educaționale speciale în grupul lor de prieteni din clasă, au oferit ajutor la realizarea sarcinilor de lucru propuse la activitate, spre exemplu au realizat felicitări și mărțișoare personalizate pentru propriile mame, completând în conținut activitatea prin recitarea de poezii și cântece referitoare la ziua mamei.

De asemenea, s-au întâlnit în mai multe instituții din învățământul de masă și au împodobit bradul cu ornamente și decorațiuni handmade, realizate de ei, au pregătit și un program artistic ce conținea un set de colinde tradiționale românești, respectiv obiceiuri și tradiții întâlnite la români.

Cu ocazia zilei de 1 Decembrie au desfășurat împreună o activitate demostrativă și îmbrăcați în costume populare românești au realizat o machetă ce cuprindea românași confecționați de ei și steguleț pe care le-au împărțit la final tuturor participanților la eveniment.

La celebrarea zilei de naștere a marelui poet Mihai Eminescu,la biblioteca orășenească, elevii au realizat o scenetă după opera acestuia, au recitat poezii și au fredonat cântece pe versurile poetului, iar la final au rezolvat fișe de lucru aplicative.

Cadrele didactice își reorganizează proiectarea activității didactice și desfășurarea lecțiilor pentru a răspunde diversității, potrivit nevoilor de învățare ale elevilor, folosindu-se în special de experiențele anterioare trăite de ei.

Metodele de predare sunt selectate astfel încât să activizeze procesul de învățare al elevilor cu cerințe educaționale speciale, în raport cu experiențele de învățare pe care aceștia le au din mediul familial sau alte medii, sunt luate în considerare, deoarece instituie un fundament pe care se edifică parcursul activităților educaționale. Dintre metodele activ-participative, în cadrul acestor activități educaționale demonstrative am folosit următoarele: metoda Brainstorming sau denumită și furtună în creier, este des utilizată în cadrul orelor de curs, deoarece elevii sunt încurajați să își expună propriile păreri, cât mai multe la număr, despre o anumită temă, învățând să le accepte și pe ale colegilor, să conștientizeze faptul că orice idee este valorizată, însă nu sunt criticați pentru opiniile lor, contribuind la exteriorizarea gândurilor, întrucât ei au tendința de a interioriza totul, iar valorificate vor fi cele mai bune, care vor fi alese la final de către un lider, aceasta metodă facilitează și dezvoltarea imaginației elevilor cu nevoi speciale.

O altă metodă didactică aplicată cu succes în demersul educațional al elevilor cu cerințe educaționale speciale este metoda Starbursting, cunoscută și sub denumirea de metoda exploziei stelare, apărută mai recent, facilitează dezvoltarea creativității, destul de asemănătoare cu metoda Brainstorming, aceasta constă în prezentarea unei probleme sau tema centrală a lecției propuse, iar pe baza acesteia vor fi formulate cât mai multe întrebări de tipul: cine?, unde ?, când?, cum?, de ce?, apoi elevii emit răspunsuri la întrebările enunțate, în vederea descoperirii unei soluții optime.

Des folosită în timpul activităților educaționale cu elevii cu nevoi speciale este și metoda Știu/Vreau să știu/Am învățat, aceasta este eficientă în cazul lecturii, eu am utilizat-o mai ales pentru textul non-ficțional, presupune parcurgerea a trei pași. În primul rând facem apel la ceea ce știm, stabilirea a ceea ce intenționăm să învățăm și cunoștințele noi dobândite în urma lecturii. Primii doi se pot efectua oral, prin intermediul conversației, iar cel de-al treilea se pot îndeplini în formă scrisă, fie pe parcursul lecturării textului, ori la scurt timp după ce textul a fost finalizat integral.

Etapa Știu implică două nivele ale reactualizării achizițiilor anterioare: un brainstorming cu scopul de a anticipa și o activitate de categorizare. Astfel, se efectuează în jurul unui concept-cheie din textul ce urmează a lecturat. Întrebări generale de tipul: Ce știți despre...? sunt indicate atunci când elevii dispun de un nivel redus de cunoștințe despre conceptul în cauză. Pe baza informațiilor dobândite în urma brainstormingului se realizează operații de generalizare și categorizare. Elevilor li se solicită să examineze ceea ce știu deja și să constate pe cele care au puncte comune și pot fi încadrate într-o tipologie mai generală. Îi ajută să realizeze o introspecție asupra a ceea ce știu, dar și să

conștientizăm despre ceea ce nu știm. Etapa Vreau să știu implică formularea unor întrebări, care apar prin distingerea punctelor de vedere diferite descoperite ca rezultat al brainstormingului sau categorizărilor. Ultima etapă Am învățat se efectuează în scris, individual, de către fiecare elev în parte, după ce textul a fost lecturat, în cazul în care este mai lung, se poate completa după fiecare fragment al textului. Această metodă favorizează creșterea interesului pentru lectură și învățare[1, p.136, 139].

În concluzie, putem afirma faptul că în instruirea elevilor cu cerințe educaționale speciale este necesară corelarea activităților de tip tradițional cu cele extrașcolare, precum și adaptarea metodelor, tehnicilor educaționale aplicate, a strategiilor, a materialelor, sarcinilor de lucru, în funcție de experiențele individuale, stilul de învățare, de ritmul personal, fiecare elev cu nevoi speciale, presupune un anumit tip de abordare și interacțiune specifică, în vederea valorificării optime a potențialului propriu.

Bibliografie:

1. PÂNIȘOARĂ, I.O.; MANOLESCU, M. *Pedagogia învățământului primar și preșcolar*, vol. II, Iași: Polirom, 2019. 440 p. ISBN 978-973-46-7878-5.
2. PERITEATCU, M.; ZORILO, L., *Educația incluzivă în școală:Suport didactic pentru coordonatorii educației incluzive*, Chișinău: Institutul de Formare Continuă, 2011. 161 p. ISBN 978-9975-4168-8-7.
3. RACU, A.; ș. a., *Incluziunea socială a persoanelor cu cerințe educaționale speciale prin dezvoltarea parteneriatului: familie - echipă multidisciplinară – comunitate*, Chișinău :Asociația pentru Persoane cu Dizabilități Humanitas , 2012. 155 p. ISBN 978- 9975- 4325- 4-2.